

УДК 378.147: 002.1-028.27

О. Г. Коркішко, С. А. Саяпіна

ДИДАКТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЕЛЕКТРОННОГО ПІДРУЧНИКА В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Однією з найбільш складних проблем сучасного етапу реформування освіти є підвищення якісного рівня діяльності вищих навчальних закладів. Говорячи про якість вищої освіти, необхідно акцентувати увагу на проектуванні змісту навчального процесу, дидактиці вищої освіти ХХІ ст., нових, більш ефективних педагогічних, інформаційно-комунікаційних технологіях, розрахованих на підвищення ефективності освіти, активізацію навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Сьогодні міжнародні та європейські освітні організації наголошують на необхідності запровадити медіаосвіту до навчально-виховного процесу. На міжнародному рівні необхідність уведення медіаосвіти вперше зафіксовано у Грюнвальдській Декларації з медіаосвіти (1982 р.), настанови якої пізніше поглиблювалися та деталізувалися на конференціях ЮНЕСКО в Парижі (1989, 1997, 2007), Сан-Паулу (1998), Відні (1999), Торонто (2000), Салоніках (2001), Лондоні (2002), Монреалі (2003) та засіданнях Ради Європи в Страсбурзі (2002), Балтиморі (2003), де було розглянуто досвід засновників медіаосвіти та медіадидактів (Ж. Гоне, Р. Корнела, Л. Мастермана, К. Уорснопа та ін.).

Із погляду світової та європейської педагогічної спільноти, запровадження медіаосвіти до навчальних планів і програм є важливою вимогою до підготовки фахівців у вищій школі. Саме покращенню навчального процесу й буде сприяти використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій у процесі викладання психолого-педагогічних дисциплін, бо ці засоби є запорукою успіху формування майбутнього педагога та дають вихід на європейський рівень якості освіти. Тому важливим є створення й використання відповідних електронних ресурсів, які б забезпечували успішність процесів навчання. У цьому контексті виникала необхідність використання електронного підручника.

Проблеми інформатизації навчального процесу у вищій школі є предметом наукових зацікавлень В. Глушкова, В. Гриценка, І. Доброскок, Л. Забродської, С. Кудрявцева, Г. Онкович, Н. Панкратова, В. Скурихіна та інших. Аналіз останніх досліджень показав, що зміст, упровадження, обґрунтування засад викладання гуманітарних дисциплін за допомогою електронних засобів досліджували О. Бондар, А. Вихтуновська, Т. Марченко, Т. Соколовська, М. Туров, В. Федорчук та інші.

Останнім часом у навчальному процесі вищих навчальних закладів усе актуальнішим постає питання оптимального впровадження електронних підручників. Цим питанням, зокрема, присвячено праці О. Баликіної, В. Гасова, О. Гриценчук, О. Гуркової, Н. Кононець, П. Полянського, І. Пустовалова, Т. Яковенка, В. Ясинського та ін.

Мета статті полягає у висвітленні дидактичного потенціалу електронного підручника в підготовці майбутнього педагога.

Основною особливістю інформатизації освіти є надання студентам можливості самостійно отримувати необхідні знання, користуючись сучасними педагогічними системами та інформаційно-комунікаційними технологіями. Створення умов для самостійного та творчого навчання є однією з переваг використання інформаційних технологій у навчальному процесі.

Стратегію розв'язання проблеми забезпечення інформаційних потреб та інформаційної підтримки визначено Законом України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки», Законом України «Про національну програму інформатизації». Серед основних стратегічних цілей, зокрема, названо:

- прискорення розробки та впровадження новітніх конкурентоспроможних ІКТ в усі сфери суспільного життя;
- забезпечення комп'ютерної та інформаційної грамотності населення, насамперед через створення системи освіти, орієнтованої на використання новітніх ІКТ у формуванні всебічно розвиненої особистості;
- створення загальнодержавних інформаційних систем, насамперед у сферах охорони здоров'я, освіти, науки, культури, охорони довкілля.

Основними напрямками розвитку інформаційного суспільства в Україні, зокрема, визначено:

- надання кожній людині можливості для здобуття знань, умінь і навичок із використанням ІКТ під час навчання, виховання та професійної підготовки;
- створення умов для забезпечення комп'ютерної та інформаційної грамотності усіх верств населення, створення системи мотивацій щодо впровадження й використання ІКТ для формування широкого попиту на такі технології в усіх сферах життя суспільства [4].

Зазначимо, що стрімке зростання кількості та різновидів електронних ресурсів спричинило появу різних термінів: електронна книга, електронне видання, електронна публікація, електронний підручник, електронний посібник, електронний словник, електронна презентація, електронна навчальна та контрольна-оцінна програми тощо. У дослідженні ми акцентуємо увагу на характеристиці електронного підручника як альтернативи традиційному. Попередній аналіз сучасної психолого-педагогічної літератури, інформаційного ресурсу свідчить про наявність його різнобічного визначення.

У науковій літературі термін „електронний підручник” П.Полянський визначив як освітній продукт, який відрізняється від традиційного підручника на друкованій основі лише тим, що переглянути його можна лише за допомогою комп’ютера чи електронної книги; відповідає вимогам Державного стандарту загальної середньої освіти й навчальним програмам [6].

На його думку, електронний підручник повинен розкривати, по-перше, предмет науки, даючи опис, пояснення, передбачення і прогнозування явищ, фактів, процесів, об’єктів і, по друге, – сутність предмета вивчення та методичний апарат.

Разом із тим, спираючись на офіційні визначення ГОСТ Росії і ДСТУ України, можна дати електронному підручнику і близьким до нього виданням такі теоретичні визначення: електронний підручник – це навчальне електронне видання (електронний документ, який пройшов редакційно-видавниче опрацювання, має вихідні відомості і призначений для розповсюдження в незмінному вигляді) із систематизованим викладом дисципліни (її розділу, частини), що відповідає навчальній програмі й офіційно затверджене як таке; електронний навчальний посібник – навчальне електронне видання (електронний документ, який пройшов редакційно-видавниче опрацювання, має вихідні відомості і призначений для розповсюдження в незмінному вигляді), що доповнює або частково (повністю) замінює підручник й офіційно затверджене як таке; електронний посібник – електронне видання (електронний документ, який пройшов редакційно-видавниче опрацювання, має вихідні відомості і призначений для розповсюдження в незмінному вигляді), призначене на допомогу в практичній діяльності чи оволодінні навчальною дисципліною.

Отже, електронний підручник – це педагогічний програмний засіб, який охоплює значні за обсягом матеріалу розділи навчальних курсів або повністю навчальні курси [2].

Сучасна дослідниця Н.Кононець визначила електронний підручник як універсальний інтерактивний гіпермедійний методичний і дидактичний засіб, який містить широке коло питань із тем однієї дисципліни (або різних навчальних дисциплін), викладених у компактній формі гіпертекстового середовища, і призначений для використання в навчальному процесі [5].

За О.Баликіною, електронний підручник можна розглядати як електронну навчальну систему комплексного призначення, що забезпечує безперервність і повноту дидактичного циклу процесу навчання, дає можливість у діалоговому режимі, як правило, самостійно освоїти навчальний курс або його розділ за допомогою комп’ютера й побудований за модульним принципом із відкритою архітектурою [1].

На думку О.Гуркової, електронний підручник – це комп’ютерний, педагогічний програмний засіб, призначений, насамперед, для надання нової інформації, яка доповнює друкарські видання, що слугує для

групового, індивідуального або індивідуалізованого навчання й дозволяє контролювати отримані знання й уміння учнів [3].

На нашу думку, більш ґрунтовне визначення електронного підручника розглянуто в дослідженні К.Бугайчука. Він стверджував, що електронний підручник – це навчальне електронне видання із систематизованим викладом дисципліни (її розділу, частини), у якому рівнозначно і взаємопов'язано за допомогою відповідних програмних засобів уміщено текстову, звукову, графічну та іншу інформацію, що забезпечує безперервність і повноту дидактичного циклу процесу навчання, слугує для групового, індивідуального або індивідуалізованого навчання, відповідає навчальній програмі й призначене для використання в навчальному процесі [2].

Не менш важливого значення набуває питання висвітлення дидактичних можливостей електронного підручника, так як він має доповнювати обсяг та повноту навчального процесу:

- індивідуалізація навчального процесу;
- високий ступінь наочності під час вивчення нової теми з будь-якого предмету;
- організація групової роботи;
- забезпечення зворотнього зв'язку у процесі навчання;
- контроль та перевірка знань із навчального предмету тощо.

Зауважимо, що реалізація зазначених можливостей буде ефективною, якщо підручник відповідатиме дидактичним вимогам:

1. Відповідність основним дидактичним принципам: системності, індивідуалізації, доступності та наочності.
2. Відповідність віковим та психофізіологічним особливостям майбутніх педагогів.
3. Спрямованість на формування й розвиток умінь самостійно здобувати інформацію та працювати з нею.
4. Наявність різних видів інформації, що підлягає засвоєнню.
5. Спрямованість на формування й розвиток у майбутніх фахівців логічного та критичного мислення.
6. Організація постійного зворотного зв'язку в процесі виконання завдань.

Крім того, акцентуємо увагу на тому, що зміст електронного підручника має відповідати дидактичним принципам організації навчання, використання навчальної інформації:

- науковість змісту і його відповідність навчальній програмі з можливостями реалізації інваріантних та варіативних пізнавально-інформаційних й операційно-діяльнісних компонентів;
- наявність керівної і пізнавальної інформації для забезпечення появи та стимулювання пізнавального інтересу користувача до опрацювання змісту електронного підручника;

– наявність „вхідної інформації”, опрацювання якої забезпечує реалізацію процесу діагностики користувача та можливість успішного формування пропонованих знань, умінь та навичок, їх використання у практичній діяльності;

– забезпечення виконання принципу поетапності формування користувачем знань, умінь, навичок, їх застосування у практичній діяльності;

– реалізацію принципів відкритості й варіативності навчання, які забезпечують можливості застосування різних способів, методів, прийомів організації навчання та засвоєння системи знань, умінь і навичок; створюють сприятливі умови для реалізації можливостей індивідуалізації навчання відповідно до бажань, потреб того, хто навчається, його інтелектуальних здібностей; забезпечують майбутнього педагога навчально-науковою інформацією про найближчі та віддалено-перспективні цілі, завдання навчання, формування мотиваційного аспекту діяльності на основі спрямування в досягненні поставлених цілей, їх практичної значущості;

– креативності подачі та пояснення навчально-наукової інформації, яка забезпечує у процесі здійснення студентом пізнавальної діяльності реалізацію логічно-системного мислення. Важливо, щоб зазначений принцип не виключав, а, навпаки, стимулював наявність у змісті електронного підручника можливості здійснення систематичних і педагогічно-виправданих зворотних зв'язків, які забезпечують отримання додаткової інформації для поповнення знань, пошуку шляхів, способів розв'язання проблем, завдань чи усунення протиріч;

– мобільність й оперативність користування інформацією.

Упровадження в навчальний процес електронних підручників дозволяє на належному методичному рівні забезпечити навчальний процес і підвищити ефективність навчання. Основними перевагами електронного підручника є можливість автономної роботи незалежно від мережі Інтернет (локальні підручники), наочність матеріалу, яка в електронних підручниках інколи вища, ніж у друкованих виданнях. Електронні підручники легко змінювати й доповнювати новими матеріалами (особливо це стосується мережеских підручників – підручників, оптимізованих для роботи в мережі Інтернет). Також треба пам'ятати, що електронний підручник – це не аналог друкованого видання, імовірно він є своєрідним освітнім середовищем. Окрім текстової інформації, він має велику кількість мультимедійного матеріалу, дозволяє працювати з віддаленими ресурсами і швидко переходити до різноманітних частин видання.

Недоліками електронних підручників, на наш погляд, є: відсутність механізму взаємодії з викладачем (проте, треба розуміти навчальне призначення підручника); відсутність єдиних стандартів їх розробки; для створення підручника інколи необхідні спеціальні знання з використання відповідного програмного забезпечення.

Отже, на нашу думку, використання в Україні електронних підручників для підготовки майбутнього педагога необхідно дослідити системно, з урахуванням реалій українського підручникотворення в умовах інформаційних викликів.

Електронні підручники, створені відповідно до дидактичних вимог і принципів, сполучають у собі функції підручника й викладача, довідково-інформаційного посібника, тренажера й контролюючого знання програми. Але електронний посібник може бути лише доповненням до інших засобів навчання, а викладач має залишатися центральною фігурою в організації навчально-виховного процесу.

Список використаної літератури

- 1. Балыкина Е. Н.** Подходы к проектированию компьютерных тестов учебных достижений по историческим дисциплинам / Е. Н. Балыкина // Информационное обеспечение исторического образования: сб. ст. / под. ред. В. Н. Сидорцова, А. Н. Нечухрина, Е. Н. Балыкиной. – Вып. 3. – Мн.–Гродно, 2003. – С. 67 – 75.
- 2. Бугайчук К. Л.** Електронний підручник: поняття, структура, вимоги [Електронний ресурс] / К.Л.Бугайчук // Інформаційні технології і засоби навчання – 2011. – № 2 (22). – Режим доступу : <http://www.journal.iitta.gov.ua>
- 3. Гуркова О. М.** Электронный учебник как эффективное средство для повышения качества образования [Електронний ресурс] / О. М. Гуркова // Проблемы современной аграрной науки : материалы междунар. заочн. научн. конф. (15 октября 2009 г., Красноярск). – Режим доступу до журн. : <http://www.kgau.ru/img/konferenc/2009/115.doc>.
- 4. Закон України** „Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки” ПВВР України. – 2007. – №12. – С. 102.
- 5. Кононець Н. В.** Аспекти педагогічної майстерності викладача: розробка електронних підручників [Електронний ресурс] / Н. В. Кононець // Витоки педагогічної майстерності: зб. наук. праць. – 2009. – № 6. – С. 202 – 210. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vpm/2009_6/konones.pdf с 202.
- 6. Полянський П.** Про переваги і вразливі місця електронних підручників [Електронний ресурс] / Павло Полянський // Освіта.ua. – Режим доступу : http://osvita.ua/school/school_today/16840/
- 7. Федорчук В. В.** Електронний підручник як засіб інформатизації сучасної освіти / В.В.Федорчук / Збірник наукових праць „Педагогічна освіта: теорія і практика”. – Випуск 12. – Кам’янець-Подільський: Видавець ПП Зволейко Д.Г., 2012. – С. 154-158.

Коркішко О. Г., Саяпіна С. А. Дидактичний потенціал електронного підручника в системі підготовки майбутнього педагога

У статті розкрито дидактичні вимоги, принципи щодо змісту електронного підручника та можливості його використання в підготовці майбутнього педагога. Проаналізовано різноманітні визначення

електронного підручника, місце останнього в дидактичній системі, який забезпечує безперервність і повноту циклу процесу навчання.

Ключові слова: електронний підручник, дидактична система, принципи, вимоги, майбутній педагог.

Коркишко Е. Г., Саяпина С. А. Дидактический потенциал электронного учебника в системе подготовки будущего педагога

В статье раскрыты дидактические принципы к содержанию электронного учебника и возможности его использования в подготовке будущего педагога. Проанализированы различные определения электронного учебника, место последнего в дидактической системе, который обеспечивает непрерывность и полноту цикла процесса обучения.

Ключевые слова: электронный учебник, дидактическая система, принципы, требования, будущий педагог.

Korkishko E. G., Sayapina S. A. Didactic Potential of the Electronic Textbook in the System of the Future Teacher' Training

Didactic demands and principles concerning the content of the electronic textbook and the possibilities of its utilization in the process of the future teacher' training are revealed in the article. Different definitions of the electronic textbook are given and analyzed as well as the place of the latter in the entire didactic system which provides for the continuity and completeness of the teaching process cycle.

Key words: electronic textbook, didactic system, principles, demands, future teacher.

Стаття надійшла до редакції 01.04.2013 р.

Прийнято до друку 26.04.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Чиж О. Н.

УДК 656.61:005.21 (075.8)

Л. М. Косогова

**ПРОЕКТУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО МОВНОГО ПРОСТОРУ
В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ СУДНОВОДІВ**

Велика частина українських моряків працює сьогодні під іноземним прапором, у складі багатонаціональних екіпажів і, як освіта, так і підготовка моряків вимагають врахування особливостей такої роботи. Тому виникає необхідність викладання в морських навчальних закладах частини спеціальних дисциплін англійською мовою з метою виключення мовного бар'єру у багатонаціональних екіпажах.